พรรณไม้พื้นล่างในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา

ปราณี นางงาม* ปรียานันท์ แสนโภชน์ วัชรศักดิ์ มาเกิด และ กฤษณธร ศรีภูเวียง

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ต. ท่าโพธิ์ อ. เมือง จ.พิษณุโลก 65000

*Corresponding author, e-mail: ppalee@hotmail.com

Vegetation of the Ground Flora in Naresuan University, Phayao Campus

Pranee Nangngam*, Preeyanan Saenpote, Watcharasak Makerd

and Kridsanatorn Sreepoowiang

Department of Biology, Faculty of Science, Naresuan University, Thapo Subdistrict,

Muang District, Phitsanulok Province 65000

*Corresponding author, e-mail: ppalee@hotmail.com

บทคัดย่อ

การสำรวจพรรณไม้พื้นล่าง ในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา ระหว่างเดือน มีนาคม พ.ศ. 2552-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 พื้นที่ขนาด 600 ตารางเมตร จำนวน 2 แปลง สภาพป่าเป็นป่าผลัดใบแบบป่าเต็งรัง ที่ความสูงจากน้ำทะเล 450-650 เมตร พบพืชพื้นล่างที่มีท่อลำเลียงกำลังออกดอกหรือผลและเก็บตัวอย่างได้จำนวน 38 วงศ์ 132 ชนิด ประกอบด้วยพืชใบเลี้ยงคู่ 21 วงศ์ 52 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 10 วงศ์ 70 ชนิด และเฟิน 7 วงศ์ 10 ชนิด จัดทำตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้ง ยกเว้นพืชที่พบในวงศ์กล้วยไม้ เนื่องจากแต่ละชนิดมีจำนวนน้อย แต่พบจำนวนชนิดมากที่สุด คือ 30 ชนิด นอกจากนี้ พืชในสกุล *Curcuma* (Zingiberaceae) และ สกุล *Smilax* (Smilacaceae) เป็นพืชที่มีศักยภาพในการนำไปใช้เป็นพืชประดับและสมุนไพรได้ ดังนั้น การกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ จะทำให้คงความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชในธรรมชาติต่อไปได้

คำสำคัญ: พรรณไม้พื้นล่าง ความหลากหลาย มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพะเยา

Abstract

The vegetation of ground flora in Naresuan University, Phayao Campus was carried out during March 2009-February 2010 in deciduous dipterocarp forest at 450-650 m elevations. Belt transect method was done in 2 areas at east site of the campus. There were 600 m^2 in each area. The vascular ground flora were found in 38 families and 132 species, including 21 families and 52 species of dicotyledons, 10 families and 70 species of monocotyledons, and found 7 families and 10 species of ferns. 30 species of terrestrial orchids are richness but some were represented by a few individuals. Some of them have potential to be an ornamental and medicinal plants such as *Curcuma* (Zingiberaceae) and *Smilax* (Smilacaceae). Therefore, this area should be set up for natural resource conservation and will increase plant genetic diversity.

Key words: vegetation, ground flora, Naresuan University, Phayao Province

บทนำ

ทรัพยากรพรรณไม้พื้นล่างหรือพืชพื้นล่าง เป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางชีวภาพ มีความสำคัญไม่น้อยกว่าไม้ต้น เป็นกลุ่มสิ่งมีชีวิตหนึ่งที่บ่งบอกประเภทของป่าและระบบนิเวศ ความหลากหลายของพืชพื้นล่างใช้บ่งชี้ความสมบูรณ์ของพื้นที่นั้นๆ ได้เช่นเดียวกับความหลากหลายของไม้ต้น แต่เนื่องด้วยไม้พื้นล่างส่วนใหญ่ มีขนาดเล็ก เป็นพืชล้มลุก 1 ปี (annual) หรือมากกว่า 1 ปี (perennial) ถ้าพื้นที่นั้นๆ ถูกรบกวน เช่น การเกิดไฟป่าก็จะทำให้พืชพื้นล่างเหล่านี้มีจำนวนประชากรลดลงได้ หรือถ้ามีการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าบริเวณใดๆ เกิดขึ้นก็ตาม พืชพื้นล่างจะถูกกำจัดออกเป็นอันดับแรก โดยไม่ได้คำนึงถึงศักยภาพและความสำคัญที่มีอยู่ ดังนั้น การศึกษาความหลากหลายของพืชพื้นล่างครั้งนี้จึงเป็นการรวมรวบข้อมูลพืชเฉพาะกลุ่มขึ้น เป็นพืชพื้นล่างที่ทั้งที่มีเนื้อไม้ ได้แก่ ไม้ล้มลุก (herb) ไม้พุ่ม (shrub) ที่ผลิดอกและผลที่ความสูงไม่เกิน 1.5 เมตร ไม้เถา (vine) รวมถึงพืชกลุ่มเฟิน (ferns)

การศึกษาความหลากหลายของพืชพื้นล่าง มักจะถูกรายงานเป็นภาพรวมของการศึกษาพืชในพื้นที่หนึ่งที่ไม่ได้แยกเฉพาะไม้พื้นล่างหรือไม้ต้น อย่างไรก็ตามได้มีการกล่าวถึงพืชที่เป็นไม้ล้มลุกในบางพื้นที่ เช่น Kerr (1911) ได้สำรวจพรรณไม้บริเวณดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ และรายงานไว้ว่า พบพืชล้มลุกจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน เช่น กล้วยไม้ดินซึ่งอยู่ในวงศ์ Orchidaceae ได้แก่ นางอั้ว (*Habenaria helferi* (Rchb.f.) Hook.f.) เอื้องพร้าว (*Eulophia graminea* Lindl.) พืชวงศ์ Zingiberaceae เช่น กระทือ (*Zingiber zerumbet* (L.) J. E. Sm.) พืชวงศ์

Compositae เช่น สาบเสือ (*Chromolaena odoratum* (L.) R. M. King & H. Rob.) ชนิดนี้เป็นพืชต่างถิ่น หลังจากนั้น อีกเกือบ 20 ปี Cockerell (1929) ได้สำรวจพืชที่ดอยสุเทพ และรายงานพืชชั้นล่างไว้ ได้แก่ วงศ์ Araceae เช่น *Arisaema* sp. วงศ์ Compositae เช่น สาบแร้งสาบกา (*Ageratum conyzoides* L.) วงศ์ Gramineae เช่น หญ้าคา (*Imperata cylindrica* (L.) P. Beauv.) วงศ์ Zingiberaceae เช่น สกุลดอกเข้าพรรษา (*Globba* sp.) ส่วน Sawyer and Chermsirivathana (1969) สำรวจพรรณไม้บนดอยสุเทพ ในปี ค.ศ. 1966 ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 300 เมตร ถึง 1,685 เมตร รวมพื้นที่ที่สำรวจประมาณ 182 ตารางกิโลเมตร ในจำนวนนี้มีพืชพื้นล่าง ประเภทไม้ล้มลุกไม่มีเนื้อไม้ มีจำนวนมากกว่า 21 ชนิด จาก จำนวน 11 วงศ์ อารมย์ (2537) ได้สำรวจพืชพื้นล่างประเภทไม่มีเนื้อไม้ของป่าบริเวณทิศตะวันออกของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 670-750 เมตร ในพื้นที่ 3,960 ตารางเมตร เป็นเวลา 1 ปี พบพืช 24 วงศ์ 59 สกุล 71 ชนิด เป็นพืชล้มลุก 1 ปี 16 ชนิด และพืชล้มลุกอายุมากกว่า 1 ปี พบถึง 55 ชนิด ทั้งนี้เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวมากที่สุดถึง 40 ชนิด ใบเลี้ยงคู่ 31 ชนิด และ มนู (2542) ได้ศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้พื้นล่างตามแนวลำน้ำแม่มอน ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 475-575 เมตร ณ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง โดยสำรวจเป็นเวลา 1 ปี พบพรรณไม้ที่มีท่อลำเลียง 128 ชนิด พืชใบเลี้ยงคู่ที่พบมากคือ วงศ์ถั่ว (Leguminosae) จำนวน 13 ชนิด ส่วนพืชใบเลี้ยงเดี่ยวที่พบมากที่สุดเป็นวงศ์ Zingiberaceae พบมากถึง 15 ชนิด รายงานล่าสุดของพรรณไม้พื้นล่างคือการศึกษาของ Sankamethawee and Ausarnsunthorn (2004) ได้ศึกษาพรรณไม้และความหลากหลายของพืชพื้นล่าง ที่สวนรุกขชาติไม้เมืองเหนือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นป่าเต็งรัง (deciduous dipterocarp forest) ระดับต่ำ ความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 300 เมตร พบไม้พื้นล่างทั้งหมดถึง 59 วงศ์ 180 สกุล 340 ชนิด เป็นต้น นอกจากนี้ Maxwell (1992) รายงานพรรณไม้ที่ดอยเชียงดาว พบว่ามีพืชล้มลุกไม่มีเนื้อไม้รวมอยู่ด้วย นอกจากความหลากหลายของพรรณไม้พื้นล่างแล้ว Suwannratana (1994) ศึกษาผลของการให้น้ำต่อพืชพื้นล่างในป่าเต็งรัง บริเวณศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อปรับปรุงสภาพนิเวศของป่าเต็งรัง จากผลงานการวิจัยที่ได้พิมพ์เผยแพร่ จะเห็นว่ามีผู้ให้ความสำคัญศึกษาพืชพื้นล่างอยู่บ้าง แต่ยังไม่แพร่หลาย ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ เป็นการเพิ่มข้อมูลพืชพื้นล่างที่น่าจะนำไปใช้ประโยชน์ต่องานวิจัยสาขาอื่นๆ ต่อไปได้

วัตถุประสงค์

การศึกษาพรรณไม้พื้นล่าง ในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา

1. เพื่อสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลชนิดพืช (botanical database)

2. เพื่อพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ ของหอพรรณไม้ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

วิธีการดำเนินงาน

1. กำหนดพื้นที่วิจัย โดยเลือกศึกษาบริเวณป่าผลัดใบ ในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา และกำหนดเส้นทางการเดินสำรวจ จำนวน 2 แปลง ขนาดแปลงละ 600 ตารางเมตร ที่ตำแหน่ง 47Q 0594683 ถึง 2103713 และ ที่ Q47 0592826 ถึง 2104799

2. สำรวจภาคสนาม เดือนละ 1 ครั้ง ตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ. 2552-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เก็บตัวอย่าง ถ่ายภาพ และบันทึกข้อมูลพืชที่พบ

3. ทำตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้ง ลงทะเบียน จัดเก็บในตู้เก็บตัวอย่าง เพื่อเป็นหลักฐานการวิจัย

4. บันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อทำเป็นฐานข้อมูลพืช (botanical database) เช่น ชื่อวิทยาศาสตร์ ชีพลักษณ์ (phenology) ลักษณะวิสัย (habit) แหล่งอาศัย (habitat) ช่วงเวลาการออกดอก (flowering period) การติดผล (fruiting period) ช่วงเวลาที่ไม่ผลัดใบ (leafing period) และระดับความสูงจากน้ำทะเล (elevation) เป็นต้น

ผลการวิจัย

จากการสำรวจพบพืชพื้นล่างในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา จำนวน 38 วงศ์ 132 ชนิด (ตาราง 1) เป็นพืชดอกใบเลี้ยงคู่ 21 วงศ์ 52 ชนิด ใบเลี้ยงเดี่ยว 10 วงศ์ 70 ชนิด พบพืชในวงศ์กล้วยไม้ (Orchidaceae) มากที่สุด 11 สกุล 30 ชนิด มีที่ยังไม่สามารถระบุชนิดได้อีก 3 สกุล 5 ชนิด เพราะไม่พบการติดดอก และพบพืชกลุ่มเฟิน 7 วงศ์ 10 ชนิด (ตาราง 2)

ตาราง 1 ชนิดของพืชดอกที่สำรวจพบในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขต สารสนเทศพะเยา

อักษรย่อ Habit: s = shrub, st = small tree, l = treelet, h = herb, v = vine, sc = scandent, cr = creeping

Abundance: 0 = probably extirpated, 1 = down to a few individuals, 2 = rare, 3 = medium abundance, 4 = common, 5 = abundant

Phenology: jan = January, feb = February, mar = March, apr = April, may = May, jun = June, jul = July, aug = August, sep = September, oct = October, nov = November, dec = December

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
ANGIOSPERMS-DICOTS							
ACANTHACEAE	*Dipterocanthus repens* (L.) Hassk.	จ๊าหอม	h	3	May-Jul	Jul-Aug	Apr-Dec
	Hygrophila phlomoides Nees	ซ่าซ่า	h	2	Aug-Oct	Aug-Oct	May-Feb
	Justicia procumbens L.	หญ้าเหนียว	h	2	Aug-Oct	Sep-Nov	Jul-Dec
AMARANTHACEAE	*Alternanthera sessilis* (L.) DC.	ผักเป็ดไทย	h	3	Nov-May	Dec-May	Nov-Jul
APOCYNACEAE	*Amalocalyx microlobus* Pierre ex Spire	หยั่งสมุทร	v	3	Jun-Sep	Nov-Dec	May-Dec
ARISTOLOCHIACEAE	*Aristolochia kerrii* Caib	กระเช้าปากเป็ด	v	1	Apr-Jun	?	Apr-Oct
COMPOSITAE	*Ageratum conyzoides* L.	สาบแร้งสาบกา	h	4	Oct-Mar	May-Mar	May-Mar
	Crassocephalum crepidioides (Benth.) S. Moore	เฮี้ยวฮ้อม	h	4	Nov-Mar	Nov-Mar	Jul-Feb
	Gynula pseudochina (L.) DC.	ผักกาดกบ	h	3	Jun-Jul	Jul-Aug	May-Aug
	Spilanthes paniculata Wall. ex DC.	ผักเผ็ด	h	4	Oct-Apr	Nov-May	Jul-May
	Vernonia squarrosa (D. Don) Less.	หนาดดำ	h	3	Aug-Oct	Sep-Nov	Jun-Nov

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
CONVOLVULACEAE	*Blinkworthia lycioides* Choisy	ระฆังขาว	sc	2	Jun-Aug	Jun-Aug	May-Dec
	Evolvulus nummularius (L.) L.	ใบต่างเหรียญ	cr	2	Aug-Oct	Aug-Nov	May-Dec
EUPHORBIACEAE	*Antidesma acidum* Retz.	เม่าสร้อย	l	2	Apr-May	Sep-Nov	May-Dec
	Phyllanthus urinaria L.	หญ้าใต้ใบ	h	3	Jan-May	Jan-May	Jan-Dec
LABIATAE	*Geniosporum coloratum* (D. Don) O.K.	ห้อมป่า	h	2	Apr-Jun	Jun-Jul	Apr-Dec
	Scutellaria glandulosa Hk. f.	อีเหนียว	h	2	Mar-May	Apr-Jul	Mar-Oct
LEEACEAE	*Leea indica* (Burm. f.) Merr.	กะตังใบ	h	2	May-Jul	May-Nov	Apr-Jan
	Leea rubra Bl. ex Spreng.	เขือง	h	2	Jun-Aug	Aug-Nov	Jun-Dec
LEGUMINOSAE, Mimosoideae	*Mimosa pudica* L.	หญ้าป้นยอด, ไมยราบ	h	4	Aug-Oct	Nov-Dec	Jan-Dec
LEGUMINOSAE, Papilionoideae	*Clitoria mariana* L.	แปบดอกขาว	v	3	Aug-Oct	Nov-Dec	May-Dec
	Crotalaria alata D. Don	หิ่งแม่นน้อย	h	4	Sep-Nov	Sep-Dec	Aug-Dec
	Crotalaria neriifolia Wall. ex Benth.	หิ่งแม่น	h	4	Nov-Dec	Nov-Dec	Oct-Dec
	Desmodium heterocarpon (L.) DC. subsp. *heterocarpon*	คนทิดิน	s	3	Oct-Nov	Oct-Feb	Jul-Feb
	Desmodium laxiflorum DC.	เหนียวหมา	s	2	Sep-Oct	Sep-Jan	Jul-Jan
	Desmodium triflorum (L.) DC	หญ้าเกล็ดหอย	cr, h	2	Aug-Oct	Aug-Nov	May-Dec

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
LEGUMINOSAE, Papilionoideae	*Eriosema chinense* Vog.	ถั่วน้อย	h	4	Apr-Aug	May-Dec	Apr-Jan
	Indigofera hirsuta L.	ครามขน	s	3	Aug-Oct	Aug-Oct	May-Dec
	Indigofera spicata Forssk.	ครามป่า	s	3	Aug-Oct	Sep-Dec	Apr-Jan
	Indigofera squalida Prain	บ่าหิ่งเม่น	s	3	Jan-Jul	Aug-Oct	May-Nov
	Macroptilium atropurpureum (DC.) Urb.	ถั่วผีแดง	h	3	Jul-Aug	Aug-Nov	May-Dec
	Uraria cordifolia Wall.	หญ้าหางหมา	s	3	Aug-Sep	Aug-Oct	May-Dec
	Uraria lagopodioides (L.) Desv. ex DC.	หญ้าหางอ้น	s	3	Jul-Sep	Jul-Oct	May-Dec
LYTHRACEAE	*Ammania baccifera* L.	มะไปนกลุ่ม	h	3	Jul-Feb	Sep-Mar	Aug-Mar
MALVACEAE	*Abelmoschus moschatus* Medik. subsp. *tuberosus* (Span.) Borss.	โสมชบา	h	3	Apr-Aug	Apr-Oct	Apr-Oct
PASSIFLORACEAE	*Passiflora foetida* L.	กระทกรก	v	3	Mar-Oct	Apr-Nov	Jan-Dec
POLYGALACEAE	*Polygala longifolia* Poir.	หญ้าเลือดไน้	h	2	Aug-Nov	Aug-Dec	Aug-Dec
RUBIACEAE	*Hedyotis auricularia* L.	ตองแห้ง	h	3	Jun-Aug	Jun-Aug	May-Oct
	Hedyotis tenelliflora Bl. var. *kerrii* (Craib) Fuku.	หญ้าใบเข็ม	h	3	Jun-Aug	Jul-Aug	May-Oct
	Mussaenda parva Wall. ex G. Don	แก้มนุ่ม	s	2	Aug-Sep	Aug-Sep	Jan-Dec
	Pavetta indica L.	เข็มป่า	s	1	Jul-Aug	Jul-Aug	Jan-Dec
	Striga masuria (B.-H. ex Benth.) Benth.	หญ้าแม่มดใหญ่	h	2	Jun-Jul	Jun-Aug	May-Aug

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
SCROPHULARIACEAE	*Torenia violacea* (Azaola ex Blanco) Pennell	แววมยุรา	h	3	Sep-Nov	Sep-Dec	May-Dec
STERCULIACEAE	*Helicteres angustifolia* L.	ขี้ตุ่น	s	2	May-Jun	Jun-Jul	Apr-Dec
TILIACEAE	*Grewia abutilifolia* Vent. ex Juss.	หญ้าบิด	s	3	Apr-Aug	Apr-Oct	Apr-Dec
	Grewia lacei Drumm. ex Craib	คอแห้ม	l	3	Jan-Jul	Jul-Dec	Mar-Dec
UMBELLIFERAE	*Seseli yunnanensis* Franch.	ผักชีช้าง	h	2	Oct	?	Jun-Oct
URTICACEAE	*Pouzolzia hirta* Hassk.	หนอนตายขน	h	3	May-Jul	May-Aug	May-Nov
VERBENACEAE	*Clerodendrum paniculatum* L.	นมสวรรค์	s	3	Jul-Ag	Jul-Ag	Jan-Dec
	Clerodendrum serratum (L.) Moon. var. *wallichii* Cl.	ชะรักป่า	s	3	Jul-Sep	Sep-Nov	May-Dec
	Premna herbacea Roxb.	ขาเปี๋ยนุ่ม	h	3	Apr-Jun	Jun-Aug	Apr-Dec
	Premna nana Coll. & Hemsl.	ขาเปี๋ยเล็ก	h	3	Apr-May	Jun-Jul	Apr-Dec
ANGIOSPERMS-MONOCOTS							
ARACEAE	*Amorphophallus* sp.1	บุก	h	3	May-Jun	Jun-Jul	?
	Amorphophallus sp.2	บุก	h	3	May-Jun	Jun-Jul	?
	Amorphophallus sp.3	บุก	h	3	May-Jun	Jun-Jul	?
COMMELIANACEAE	*Commelina diffusa* Burm.	ผักปราบ	h	3	Jun-Nov	Jul-Nov	Jan-Dec
	Murdannia edulis (Stokes) Faden	ผักปราบพุ่ม	h	3	Apr-May	May-Jul	May-Oct
	Murdannia simplex (Vahl) Brenan	ปราบน้ำเงิน	cr	3	Jun-Jul	Jun-Jul	May-Oct

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
CYPERACEAE	*Carex speciosa* Kunth ssp. *speciosa*	กกกระบอก			Apr-Jun	Jun-Jul	Apr-Aug
	Cyperus cyperoides (L.) O.K.	หญ้ากก	h	4	May-Jun	May-Aug	May-Sep
	Cyperus difformis L.	กกขนาก	h	4	Jun-Jul	Jun-Jul	May-Aug
	Cyperus kyllingia Endl.	หญ้าตุ้มหู	h	4	Jan-Dec	Jan-Dec	Jan-Dec
	Cyperus nutans Vahl var. *nutans*	หงอนแม่ออก	h	4	Jun-Jul	Jun-Jul	May-Aug
	Fimbristylis dichotoma (L.) Vahl subsp. *dichotoma*	หญ้านิ้วหนู	h	4	Jul-Nov	Jul-Oct	May-Dec
	Fimbristylis miliacea (L.) Vahl	หญ้ารัดเขียด	h	4	Aug-Sep	Aug-Sep	May-Sep
	Fimbristylis ovata (Burm. f) Kern	หญ้ากุกหมู	h	4	May-Jun	May-Aug	May-Sep
	Rhynchospora rubra (Lour.) Mak.	หญ้าหัวแดง	h	4	Aug-Nov	Sep-Dec	May-Dec
	Scleria kerrii Turr.	หญ้าปูมขาว	h	4	Apr-Jun	Apr-Jun	Mar-Jul
	Scleria levis Retz.	หญ้าสามคม	h	4	Aug-Nov	Sep-Dec	May-Dec
GRAMINEAE	*Alloteropsis cimicina* (L.) Stapf	-	h	5	Apr-May	Apr-May	Jan-Dec
	Cymbopogon citratus Stapf	คาหอม	h	5	Apr-Jun	Apr-Jun	Jan-Dec
	Eragrostis amabilis (L.) Nees	-	h	5	Apr-Nov	May-Dec	May-Dec
	Eremochloa ciliaris (L.) Merr.	-	h	5	Aug-Nov	Sep-Dec	May-Dec
	Eulaliopsis binata (Retz.) C. E. Hubb.	-	h	5	Apr-Jul	Apr-Jul	Apr-Dec
	Paspalum scrobiculatum L.	หญ้าปล้องหิน	h	5	May-Jun	May-Jul	May-Dec

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
GRAMINEAE	*Sorghum nitidum* (Vahl) Pers.	หญ้าหางอัน	h	5	May-Jun	May-Jun	May-Dec
	Zoysia matrella (L.) Merr. var. *matrella*	หญ้านวลน้อย	h	5	?	?	Jan-Dec
HYPOXIDACEAE	*Hypoxis aurea* Lour.	หญ้าดอกคำ	h	5	Apr-Sep	Jun-Oct	May-Dec
LILIACEAE	*Iphigenia indica* (L.) A. Gray ex Kunth	-	h	3	Jul-Aug	Aug-Dec	Aug-Dec
	Iphigenia sp.	-	h	2	?	Jun	Jun
	Ophiopogon longifolius Decne.	ว่านเศรษฐี	h	3	Apr-Jun	Jun-Jan	May-Jan
ORCHIDACEAE	*Brachycorythis henryi* (Schltr.) Summerh.	เอื้องดินฟ้าบ้าน	h	2	Jul-Aug	?	Jul-Aug
	Cymbedium ensifolium (L.) Sw.	จุหลัน	h	2	Apr-Jun	Jul-Sep	May-Oct
	Eulophia promensis Lindl.	เหลืองประไพ	h	2	Aug-Sep	?	May-Oct
	Eulophia pauciflora Guillaumin	ว่านอึ่งล้านนา	h	2	Aug-Sep	?	May-Oct
	Eulophia siamensis Rolfe ex Downie	ว่านหัวครูสยาม	h	2	Jul-Aug	?	May-Sep
	Eulophia spectabilis (Dennst.) Suresh	ว่านหัวครู	h	2	May	?	Apr-Jun
	Geodorum recurvum (Roxb.) Alston	ว่านนางตาม	h	2	Apr-Jun	?	May-Sep
	Geodorum siamense Rolfe ex Downie	ว่านจูงนาง	h	2	May-Jun	Jul-Sep	Jun-Jul
	Habenaria amplexicaulis Rolfe ex Downie	เอื้องสีตองขาว	h	2	Aug-Nov	Nov-Dec	May-Dec
	Habenaria chlorina E. C. Parish & Rchb. f.	เอื้องสีตอง	h	2	Aug	?	Aug-Sep
	Habenaria dentata (Sw.) Schltr.	นางอั้วน้อย	h	2	Sep-Oct	?	Jun-Oct
	Habenaria hosseusii Schltr.	นางอั้วหูยาว	h	2	Aug	?	Aug-Sep

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
ORCHIDACEAE	*Habenaria diphylla* (Nimmo) Dalzell	ตูบมูบมดลิ่น	h	2	Aug-Oct	?	Jul-Nov
	Habenaria lindleyana Steud.	นางกราย	h	2	Oct	?	Jul-Nov
	Habenaria lucida Wall. ex Lindl.	เอื้องหอมเตย	h	2	Aug-Oct	?	Jun-Nov
	Habenaria malintana (Blanco) Merr.	นางอั้วกลีบเดี่ยว	h	2	Oct	?	Sep-Oct
	Habenaria reniformis (D. Don) Hook. f.	นางอั้วกลีบข้างเล็ก	h	2	Oct	?	Sep-Nov
	Habenaria rostellifera Rchb. f.	หญ้ามันปู	h	2	Sep	?	Aug-Oct
	Liparis odorata (Willd.) Lindl.	เอื้องกลีบม้วน	h	2	Jun-Aug	?	May-Sep
	Liparis wightiana Thwaites	เขียวพระอินทร์	h	2	Jul-Oct	?	Jun-Nov
	Nervilia aragoana Gaudich.	แผ่นดินเย็น	h	2	Apr-May	?	May-Dec
	Nervilia crociformis (Zoll. & Moritzi) Seidenf.	เอื้องหัวใบบัวบก	h	2	May-Jun	?	Jun-Dec
	Nervilia sp.1	-	h	2	?	?	Jul-Aug
	Nervilia sp.2	-	h	2	?	?	Aug
	Nervilia sp.3	-	h	2	?	?	Sep-Oct
	Pecteilis susannae (L.) Raf.	นางอั้ว	h	2	Aug-Oct	?	May-Dec
	Peristylus affinis (D. Don) Seidenf.	นางตาย	h	2	May-Jul	?	Apr-Sep
	Peristylus sp.	-	h	2	?	Oct	
	Spathoglottis eburnea Gagnep.	บานดึก	h	2	Oct-Dec	?	May-Jul
	Tropidia sp.	-	h	2	?	?	Oct

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
PALMAE	*Phoenix loureiri* Kunth var. *loureiri*	เป้งดอย	h	3	Jan-Mar	May-Jun	Jan-Dec
SMILACACEAE	*Smilax ovalifolia* Roxb.	เถาวัลย์ยั้ง	v	3	Mar-Apr	Apr-May	Jan-Dec
	Smilax verticalis Gagnep.	เครือด่าว	v	3	Apr-May	Jul-Sep	May-Dec
ZINGIBERACEAE	*Costus speciosus* (Koeh.) J. E. Sm.	เอื้องหมายนา	h	3	Aug-Sep	Aug-Nov	May-Jan
	Curcuma ecomata Craib	ขมิ้นช่อแดง	h	2	Apr-Jun	?	Jun-Oct
	Curcuma zedoaria (Berg) Roscoe	ขมิ้นขึ้น	h	3	Mar-May	?	May-Oct
	Globba kerrii Craib	ดอกเข้าพรรษา	h	3	Jun-Sep	Sep-Nov	May-Dec
	Globba nuda K. Lar.	ปุดนุดา	h	3	May-Jul	Jun-Aug	May-Aug
	Globba schmburgkii Hk. f.	กระทือลิง	h	3	Aug-Oct	Oct-Nov	May-Dec
	Kaempferia rotunda L.	ว่านหาวนอน	h	3	Apr-May	?	May-Sep
	Zingiber zerumbet (L.) J. E. Sm.	กระทือ	h	3	Jul-Aug	Aug-Sep	May-Dec

ตาราง 2 ชนิดของเฟินที่สำรวจพบในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา (อักษรย่อใช้ความหมายเดียวกับตาราง 1)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Strobili/Sori	Fruiting	Leafing
FERNS							
DRYOPTERIDACEAE	*Tectaria impressa* (Fee) Holtt.	เฟิน	h	3	Jul-Nov	-	Jan-Dec
LYCOPODIACEAE	*Lycopodium squarrosum* Forst.	ยมโดย หางค่าง	h	1	Jun-Aug	-	Jan-Dec
OPHIOGLOSSACEAE	*Ophioglossum petiolatum* Hook.	เฟินใบเดียว	h	1	Jun-Jul	-	Jun-Jul
PARKERIACEAE	*Adiantum erylliae* C. Chr. & Tard.	ก้านดำ	cr	3	Jul-Aug	-	Jan-Dec
	Adiantum philippense L.	หญ้าขวาก	cr	3	Mar-Aug	-	May-Oct
	Adiantum zollingeri Mett. ex Kuth	ก้านดำใบเล็ก	cr	3	Sep-Nov	-	May-Nov
	Cheilanthes belangeri (Bory) C. Chr.	กูดหงอด	h	3	Jul-Sep	-	May-Dec
SCHIZAEACEAE	*Lygodium salicifolium* C. Presl	ลิเภาใหญ่	v	3	Mar-Aug	-	May-Oct
SELAGINELLACEAE	*Selaginella ostenfeldii* Hieron.	ผักควา	cr	4	Aug-Oct	-	Jun-Nov
THELYPTERIDACEAE	*Thelypteris parasitica* (L.) Fosb.	กูดกาฝาก	h	3	Jun-Aug	-	Jan-Dec

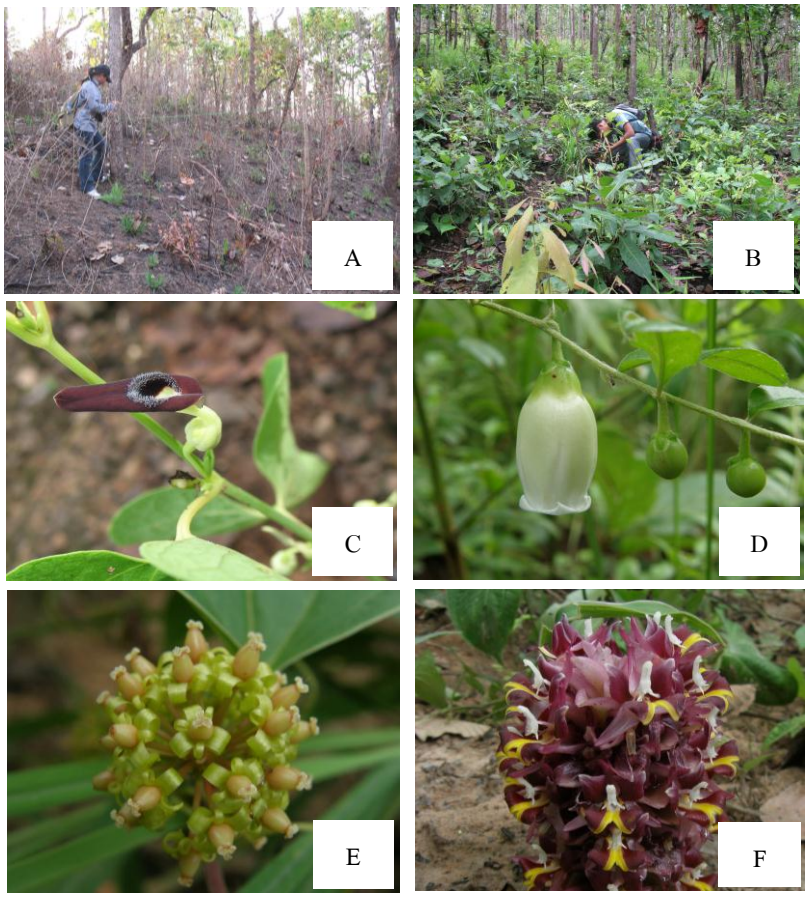

รูป 1 A) พื้นที่ศึกษาเดือน เมษายน พ.ศ. 2552, B) พื้นที่ศึกษาเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2552 C) *Aristolochia kerrii* Craib (Aristolochiaceae), D) *Blinkworthia lycioides* Choisy (Convolvulaceae), E) *Smilax ovalifolia* Roxb.) (Smilacaceae), F) *Curcuma ecomata* Craib (Zingiberaceae)

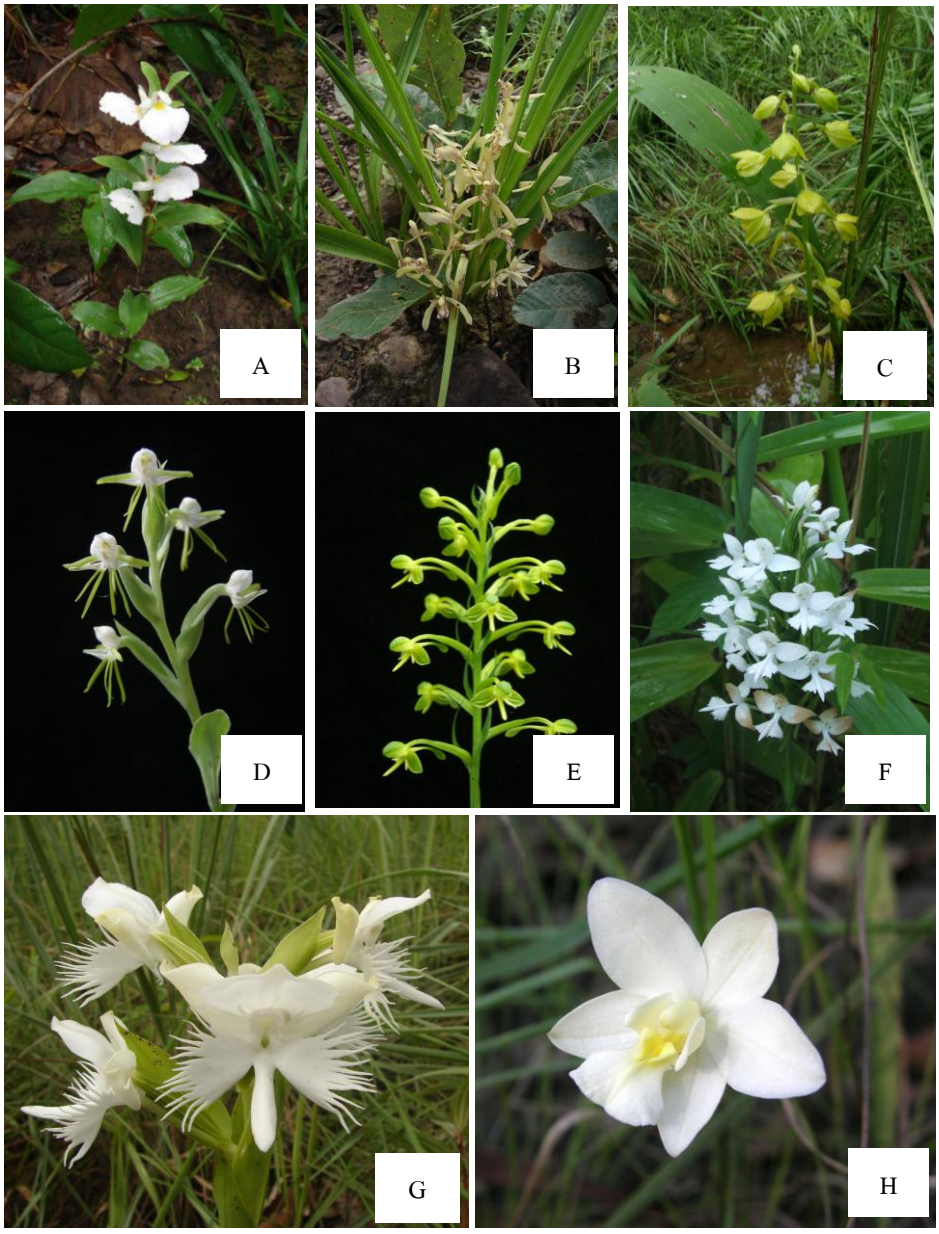

รูป 3 พืชบางชนิดในวงศ์กล้วยไม้ A) *Brachycorythis henryi* (Schltr.) Summerh. B) *Cymbidium ensifolium* (L.) Sw., C) *Eulophia promensis* Lindl., D) *Habenaria amplexicaulis* Rolfe ex Downie, E) *H. chlorina* E. C. Parish & Rchb. f., F) *H. dentata* (Sw.) Schltr., G) *Pectelis susannae* (L.) Raf., H) *Spathoglottis eburnea* Gagnep.

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย (ตาราง 1 และ 2) พบพืชพื้นล่าง 38 วงศ์ 132 ชนิด เป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 21 วงศ์ 52 ชนิด พบพืชในวงศ์ถั่ว (Leguminosae) มากที่สุด 14 ชนิด วงศ์ทานตะวัน (Compositae) และวงศ์เข็ม (Rubiaceae) พบรองลงมาคือวงศ์ละ 5 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยวพบทั้งหมด 10 วงศ์ 70 ชนิด พบพืชในวงศ์กล้วยไม้ (Orchidaceae) มากที่สุด 11 สกุล 30 ชนิด มีที่ยังไม่สามารถระบุชนิดได้อีก 3 สกุล 5 ชนิด ซึ่งอยู่ในสกุล *Nervilia* 3 ชนิด สกุล *Peristylus* กับ *Tropidia* สกุลละ 1 ชนิด เพราะไม่พบการติดดอก ซึ่งต้องติดตามต่อไป รองลงมาคือวงศ์กก (Cyperaceae) พบ 11 ชนิด วงศ์หญ้า (Gramineae) และวงศ์ขิง (Zingiberaceae) พบวงศ์ละ 8 ชนิด พืชกลุ่มเฟินพบ 7 วงศ์ 10 ชนิด ส่วนพืชไม่มีท่อลำเลียง พบ มอส 7 ตัวอย่าง ลิเวอร์เวิร์ต 1 ตัวอย่าง ซึ่งไม่นับจำนวนชนิดรวมในครั้งนี้เพราะไม่อยู่ในขอบเขตของการวิจัย ซึ่งพืชกลุ่มนี้ใช้เป็นตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของระบบนิเวศได้จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติม การศึกษาครั้งนี้ ไม่ได้จัดทำตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้งของพืชวงศ์กล้วยไม้ เนื่องจากแต่ละชนิดพบจำนวนน้อย แต่ได้ถ่ายภาพพืชที่มีดอกและผลเท่านั้น พืชหลายชนิดมีคุณสมบัติเป็นสมุนไพร เช่น เถาวัลย์ยั้ง (*Smilax ovalifolia* Roxb., Smilacaceae, ภาพ 1E) บางชนิดมีความสวยงาม น่าจะนำมาเป็นไม้ประดับได้ เช่น กระเช้าปากเป็ด (*Aristolochia kerrii* Craib, Aristolochiaceae, ภาพ 1C) ระฆังขาว (*Blinkworthia lycioides* Choisy, Convolvulaceae, ภาพ 1D) และขมิ้นช่อแดง (*Curcuma ecomata* Craib, Zingiberaceae, ภาพ 1 F) เป็นต้น

สภาพทั่วไปเป็นป่าผลัดแบบป่าเต็งรัง (deciduous dipterocarp forest) มีความแห้งแล้งมากในช่วงฤดูแล้ง (ภาพ 1A) ทำให้พบพืชจำนวนน้อย จะพบมากขึ้นเมื่อถึงฤดูฝน (ภาพ 1B) การพัฒนาพื้นที่เพื่อก่อสร้างอาคารของมหาวิทยาลัย อาจมีผลทำให้ความหลากหลายของพืชมีแนวโน้มที่จะลดน้อยลง มีการเข้าถึงพื้นที่ได้ง่ายขึ้น เพราะพบว่ามีการเข้าไปเพื่อดักสัตว์ จับต่อ เก็บเห็ดและพืชอื่นๆ อยู่เป็นประจำ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรป่าให้ชัดเจน จะทำให้พืชพื้นล่างเหล่านี้มีโอกาสเจริญเติบโต มีจำนวนมากขึ้น พื้นที่นี้ก็จะเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุกรรมพืชในธรรมชาติที่มีความหลากหลายอีกแห่งหนึ่งได้เป็นอย่างดี

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุน จากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี พ.ศ. 2552 ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ปีที่ 3 ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

มนู ปนาทกุล. (2542). ความหลากหลายของพรรณไม้พื้นล่างตามแนวลำน้ำแม่มอน ที่ระดับความสูง 475 เมตร ถึง 575 เมตร ณ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่.

เต็ม สมิตินันทน์. (2544). ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพมหานคร.

ธวัชชัย สันติสุข. (2550). ป่าไม้ของประเทศไทย. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรุงเทพมหานคร.

อารมย์ เผือกอ่ำ. (2537). การสำรวจพืชพื้นล่างประเภทไม่มีเนื้อไม้ ของป่าบริเวณทิศตะวันออก ของดอยสุเทพ ที่ระดับความสูง 670 ถึง 750 เมตร. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่.

Cockerell, T.D.A. (1929). The Flora of Doi Suthep, Siam. Torreya. *29*, 159-192.

Kerr, A.F.G. (1911). Sketch of the vegetation of Ching Mai. Bulletin of Miscellaneous information. *Royal Botanic Gardens, Kew*, *1*, 1-6.

Maxwell, J.F. (1992). Lowland vegetation 450-*c*.800 m. of Doi Chiang Dao Wildlife Sanctuary, Chiang Mai Province, Thailand. *Tiger Paper*. *21*, (3), 21-25.

Sankamethawee, W. and Anusarnsunthorn, V. (2004). Vegetation and diversity of the ground flora in a deciduous dipterocrp-oak forest, Northern Thailand. *Natural History Bulletin of the Siam Soceity*, *52*, (1), 27-48.

Sawyer, J.O. and Chermsirivathana, C. (1969). A Flora of Doi Suthep, Doi Pui, Chiang Mai Northern Thailand. *Natural History Bulletin of the Siam Soceity*, *23*, 99-132.

Suwannratana, S. (1994). The effect of irrigation on the ground flora of a deciduous dipterocarp forest at Huai Hong Khrai. Master of Science in environmental risk assessment for tropical ecosystem. Chiang Mai University, Chiang Mai Province.